

Egyháztörténelmi adatok.

CLXX—CLXXI.

Bazédi elpusztult leányegyházunk történetéhez.

A Székely Oklevéltár VI. kötete I. Rákóczy Györgynek egy 1634 februárius 7-én kelt rendeletét közli,¹ a melylyel Apánagyfalusi Apaffy György elnöklete alatt bizottságot küldött ki a marosszéki *Bazéd* és *Nyomát* falukba a hitszakadás miatt dúló villongások lecsendesítésére. A bizottság feladata volt a faluk lakóinak kihallgatása s az, hogy az ország törvényei szerint a templomot és a papi házat a népesebb félnek ítélje oda. Az ítélet eredményét csak abból következtethetjük, hogy a XVII. század további folyamán — úgy, mint addig — az unitáriusoknak Nyomát anyaegyházuk maradt, Bazédon pedig filiájuk állott fenn. Az előbbi községben a reformátusoknak is volt leányegyházuk, mely Baczkamadarashoz tartozott, míg Bazédot a maroskői református esperesség nagy matriculája *Felénél* csupán odavetőleg, egy XVIII. sz. elejéről való két soros bejegyzésben említi, midőn azt mondja, hogy „a bazédi harangot elvitték a szabédiak, mely felei ecelésiahoz való volt”.² E följegyzés mutatja, hogy a haranghoz valami alapon a reformátusok is igényt formáltak s így valószínűnek tarthatjuk, hogy az 1634-iki bazédi villongás köztük és az unitáriusok közt folyhatott. Bazéd azonban kétségtelenül unitárius leányegyház maradt 1634 után is egy darabig. 1645 márczius 6-án Boér György ott egy földet hagyott az unitárius egyháznak, melynek dézmája a templomhoz járt.³ 1655-ben pedig a filia a szabédi anyaegyházzal perlekedik. Az alább közlendő egyesség eléggé feltünteti, hogy

¹ Szék. Okltr. VI. 127—28. l.

² A maroskői ref. esperesség nagy Matriculája 401. l.

³ A maroskői unitárius esperesség Matriculája 182. lapjáról.

a viszályok az egyházi teherviselés, a harang használata és a templomi ülőhelyek körül forogtak. Akkor sikerült a békét létrehozni, de a Szabédon élő hagyomány szerint az elszakadás később mégis a templomi ülőhelyek miatt történt.¹ Idejét nem tudjuk pontosan, de mindenesetre a XVII. százév második felében mehetett végbe. 1724-ben ugyanis második közlendő oklevelünk már úgy beszél Bazédról, mint a melyet *hajdan* magyarok laktak. 1655-ben még Bazéd magyar s ahhoz, hogy az emberek a hajdanról szóljanak, el kellett telnie 1724 előtt legalább egy negyedszázévnak.

Bazéd különben már a XVII. százév elején 1608-ban elpusztult falu volt,² de hamar benépesült s 1622-ben öntött harangjának a szabédi unitárius egyház jegyzőkönyvében megmaradt feliratából a *Kováts* István, *Boár* (Boér) György, *Tavas* János, *Kolto* Lőrincz és *Dályai* Gergely magyar neveit ismerjük meg.³ 1655-ben pedig II. Rákóczy György a Havasalföldön folytatott győzelmes hadjáratában szerzett érdemekért Bazédról *Csécés* János és András, *Kovács* Péter, *Kenyeres* István, *Kőmives* Márton és *Gazda* György lovas puskásokat lőfőszégre emeli.⁴ Valószínűleg több eltelt negyedszázévnél míg ez a lakosság kicserélődött. A családnevek közül a Csécsekével és Kenyeresekével 1724-ben már Szabédon találkozunk s az ugyanakkor névszerint felsorolt bazédiak majdnem mind oláhok. Az unitáriusok 1726-iki legelső reánk maradt országos összeírásában pedig Bazédon egyetlen unitárius lelket sem találunk.⁵ A változás legvalószínűbben a török és tatár hadak 1661-iki pusztításai idejére vihető vissza, a mikor a magyarság azon a vidéken sok helyen megfogyott, kipusztult⁶ s helyébe lassanként oláh jobbágyság került. Ma csak néhány magyar hangzású név emlékeztet arra, hogy Bazédot „quondam magyarok lakták“ s hajdani leányegyházunknak ott nyoma sincs.

¹ Állítólag egy Farkas nevű bazédi ember volt az, a ki a szabédiakkal perlekedett.

² Székely Okltr. V. 269.

³ Orbán Balázs: Székelyföld IV. 197. A harangot 1848-ban ágyunak adták be.

⁴ Székely Okltr. VI. 203—205.

⁵ Az összeírás eredetije megvan az Unitárius vallásközönség levéltárában.

⁶ Orbán Balázs: Székelyföld leírása. IV. 181. 194.

1.

A szabéli és bazédi unitáriusok egysége 1655. V. 10.

Anno 1655. 10 die mensis Mai.

Mikor mentünk volna Marosszékből Szabédra az ecclesiának complanatiojára, hogy az szabédi atyafiakat az bozédi atyafiakkal összebékeltetnők, ez képpen állhatók meg: Hogy az miképpen ennek előtte, az praedikátor és mester háza épületire, csür és kertek építésire az szabédi közönséges egyházi erdőből ez után is együtt építsenek; ha pedig valami épületre való fát pénzzel kelletik venni, az bozédi atyafiak is személyek szerint, mint az szabédi atyafiak úgy adjanak és ha a szabédi egyházfiú fa venni el mégyen, az bozédi egyházfiú is el menjen.

Item: Ha mikor az bozédi uraiméknak halottak talál lenni, az harangozással az régi usust tartsák; ha kik pedig ő kegyelmek közül praedikátiora fel jőne, mind eddig, úgy ez után is mutassák ő kegyelmek engedelmisségeket, helt adván nekik székekben. A modo imposterum az minemű egységben ő kegyelmek éltek, ez után is ugyan azt ő kegyelmek continualják az ecclesiában. Mely dolognak erősségére mind két részről az hűtös egyházfiak kezeket be adták ugyan Marosszékből Csáváson lakó n. Pápai Móses uramnak, és ugyan azon székből Mező-Madarason lakó Szalai György uramnak, nobilisnek: aedilis Szabó Dienes, Kis István, Solyom István nemesek, és az bozédi aedilis Greti János veres darabant.

Coram Georgio Papolezi seniore, et Francisco Thoroczkaei m. ecclesiae Kaliensis, Mattheo Sz.-Királyi m. ecclesiae Szabediensis, pro tempore jur. assess. sedis iudiciariae ecclesiae sedis Marus mpria.

2.

Magyarosi István marosköri unitárius esperes kijáratja a szabéli unitárius egyház azon erdejét és szántóföldjét, mely a hajdani bazédi unitáriusok adományából tartozott a szabédi egyházhoz. 1724. XI. 28.

Tiszteletes esperest Magyarosi István uram visitatiot institultván az szabédi unitárius ecclesiában, ratione officii tekintetes nemzeti Keresztúri Mihály uram, nemes Marosszéknek érdemes fő királybirájának pecsétinek vigorával ki hivata Szabédra nro. 8 lakosokat, úgy mint Kús Mihályt, Balla Miklóst, Fekete Jánost, Csécs Andrást, Bota Mihályt, Iszlai Györgyöt, Kenyeres Jánost, Vas Jánost, mindnyájan nemes személyeket, item az bazédi lakosokat mindnyájan Csáklyán nevű helyre, arra az végre, hogy az mely erdő volt ennek előtte ott az szabédi unitárius ecclesia papság házához, mely is jó üdőtől fogva abalienaladni kezdett volt, melynek vicinussa Szabéd felől ugyan az szabédi határszélyben levő erdek az reformatusoknak, más

felől az bazédi határ, melyen is van az erdő, melyet *quondam, mikor Bazédot magyarok lakták* egyező akaratból conferaltanak volt az szabédi papságházhoz, *unitusok lévén magok is akkor az szabédi unitárius ecclesiával.* Előállítván pedig az bazédi lakosok közül hetet, úgymint az falusbirót Hosszú Gergelyt, Szabédon lakó Vas János zsellérit, Roska Jánost, Csécs András zsellérit, Toma Jeremiást, Csécs Mihály zsellérit, Nyerges Istvánt, Dersi János zsellérit, Toma Vaszilyt, Sólyom György zsellérit, Konez Farkast (ezek mindnyájan szabad személyek), Placsinta Jánost, Farkas Miklós uram jobbágyát, amaz feljebb megirt szabédi lakosokkal együtt erős hűttel megesketvén, feljebb megirt fő tiszt uram által exmittaltatott brachium, tekintetes nemzetes Maxai András uram által, az megirt erdőnek határát kijártatá, azon megesketteket mindkét falubéli emberek egészen megkerülvén, magával esperest urammal és megirt brachium és assessorral együtt meg határozgaták, és így megirt esperest uram kezét reá tevé, el foglalá nemine contradicente. Meg is tiltatá pedig, hogy a modo in posterum senki ne vágja, ne pusztítsa se nyilván, se titkon sub poena fl. h. 24, id est huszonnégyszáz; az fenn declaralt pecsét és brachium által.

Ugyan ekkor az megirt két falubeli megeskettetett személyek által t. esperest úr jártattata és mutattata ki egy szántó földet, ugyan az bazédi határon, mely van Aranyoshegy alatt; vicinussa feljül Nagy Ferencz szántófölde, alól Geréb Józseph uram Marosi Lukács nevű zsellére.

Consignatum per me *Joannem Keovendi*, juratum notarium, tempore visitationis ibidem habite, qui et ipse universae huic actioni interfui. A. 1724. 28. Novembris mpria.

Coram me Andrea Maxai jur. sedis Siculicalis Marus assessore. mpria.

(Mindkét oklevél másolata a marosköri unitárius esperesség nagy Matriculájában, Szabédnál, a 184. és 190–191. lapon. Marosvásárhelyt.)

KELEMEN LAJOS.

„Hit és haladás“.

Sajnosan kell tapasztalnunk, hogy a társadalomtudomány elfogultság nélküli művelése hazánkban alig számbavehető követőkre talál; ezeknek is legtöbbször vagy felekezeti, vagy nemzetközi socialista célokért veszi kezébe a tollat. A mit a tudományos irodalom ez ágában bírunk, annak a jövő egészségesebb alapra helyezésére nézve döntő befolyást nem tulajdoníthatunk, mert a meglévő rend és a történelmileg reánk hagyott örökség egyszerű felrobbantásán kívül vajmi kevés abban a pozitív megfogható elem. A Pikler-féle jogbölcselet a tudományban, Marx materialistikus elveinek gyakorlati alkalmazása a politikai és közgazdasági életben a nemzetközies által — nem törekszik egyébre, mint az egyén természetes jogainak korlátozására a társadalmi tevékenységben, holott minden emberi tevékenység s különösen a jónak forrása az egyéniségben keresendő.

Még sajnosabban kell látnunk azt, hogy e tudományág többé-kevésbé hivatott művelői a vallásos hittel tökéletes hadilábon állanak, meghazudtolva ez által saját tudományuk tekintélyébe vetett hitüket — miután minden általuk leszűrt igazság, melyet a jövő jobb társadalma fejlesztésében előnyösen tartanak alkalmazhatónak, mind vallási alapon nyert létjogosultságot. A jóság, az egyenlőség, a testvéries érzület, a munka üdvözítő hatása, az igazságosság az Isten eszméjétől elkülönítve, mint pusztán viszonylagos fogalmak, a társadalom végső céljaira vonatkozólag semmi értékkel sem bírnak.

Tagadhatatlan, hogy a társadalomban igen nagy egyenlőtlenségek állottak elő. El fog-e érkezni az a kor, midőn az emberi munka és tudás számára fogja köszörülni azt a nagy egyenlőtlenséget is, melyben minket a természeti élet és örök választanak el egymástól? Eldobja-e az ember magától nagy történelmi múltját, hogy új célok és eszmények szolgálatában valósítsa meg tevékeny hitét? Juthatunk-e főleg a már meglévő alapon, vagy jobbat nem találva, visszatérünk az eddig kísérletképpen felhasznált forrásokhoz, hogy